

Przegląd czasopism

Liturgia Sacra 24 (2018), nr 1, s. 311–327

DOI: 10.25167/LitS/24(2018)1/311-327

LITURGISCHES JAHRBUCH VIERTELJAHRESHEFTE FÜR FRAGEN DES GOTTESDIENSTES
66 (2016) 1–4

Obchody 500-lecia reformacji przyczyniły się do wielu inicjatyw związanych z szerszym i bardziej pogłębionym studium nad wydarzeniami przełomu XV i XVI w. Teolodzy Niemieckiego Instytutu Liturgicznego redagujący kwartalnik „Liturgisches Jahrbuch” pierwszy jego zeszyt w 2016 r. w całości poświęcili kwestiom związanym z reformacją oraz z teologią Marcina Lutra.

Pierwszy artykuł, którego autorem jest Benedikt Kranemann, dotyczy liturgii sprawowanej w czasach Marcina Lutra oraz teologów wtedy żyjących. Refleksja zatytułowana *Die missbreuche ytziges Stands der gemeynen Kyrchen belangen auch Cultum Dei* („Nadużycia, aktualnego stanu, wspólnot kościelnych domagają się Kultu Bożego”) traktuje o stanie Kościoła widzianego oczami teologa Georga Witzela (1501–1573). Mając na uwadze liturgię roku 1500, zauważyć można, że był to istotnie czas przełomu. Myślą przewodnią stała się tu liturgia Mszy św., zaś zamierzone przedsięwzięcia wskazują na rzeczywisty czas reformy. Wiele pytań i odpowiedzi na palące wówczas kwestie znaleźć można właśnie w teologii Witzela. Do podstawowych, chociaż nie jedynych jej tematów, z całą pewnością możemy zaliczyć większe zaangażowanie świeckich do udziału liturgii oraz problem wprowadzenia do niej języka narodowego.

Kult relikwii za czasów Albrechta von Brandenburga jest przedmiotem drugiego artykułu, autorstwa Matthiаса Hamanna. Ów tekst *Reliquienverehrung unter Albrecht von Brandenburg am Neuen Stift zu Halle* („Kult relikwii za czasów

Albrechta z Brandenburgii w Nowym Klasztorze w Halle”) opiera się na źródłach *Sudarium domini* oraz *Erasmusprozession*. Szczegółowa analiza zawartych tam form liturgicznych wspiera tezę, wedle której abp Albrecht znajdował się w centrum powstających zamieszek reformacyjnych. Tenże hierarcha, zainspirowany tym nieznanym dotąd trendem, chciał nadać nowego liturgicznego ducha powstającemu klasztorowi. Główny akcent położył na słowo oraz obraz w liturgii. Celem liturgicznej reformy w klasztorze była próba przekazu i odnowienia tradycyjnej liturgii.

Z kolei Andrea Ackermann jest autorką artykułu *Joseph Mohrs, Kirchengesänge – eine Feldkircher Entdeckung* („Joseph Mohrs, pieśni kościelne – odkrycie kościoła wiejskiego”). Pierwszy egzemplarz śpiewnika *Caecilia* ukazał się w 1868 r. i inspirowany był tzw. „późno rozumianym katolicyzmem”, co wskazywało na pewną nowoczesność. Poprzez znalezienie pierwszego śpiewnika autorstwa Mohrsa staje się jasne, że jego dzieła przeszły proces rozwoju od tradycyjnego chrześcijaństwa do czasu reformacji.

Kolejny artykuł zredagowany został przez Marco Beniniego. Dotyczy on liturgii interpretowanej na podstawie Pisma Świętego. Tekst *Liturgische Bibelrezeption* („Liturgiczna recepcja Biblii”) opiera się na wykładach, które wygłoszone zostały w czasie sympozjum naukowego w 2015 r. w Ratyzbonie. Autor przedstawia liturgię, która powinna być przepełniona tekstami biblijnymi. Porusza zagadnienie Kanonu Rzymskiego, lekcjonarzy mszalnych, pieśni kościelnych oraz modlitw poszczególnych błogosławieństw.

Die Erneuerung der Liturgie und das Alte Testament an den Beispielen Pascha-mysterium und Tora („Odnowa liturgii a Stary Testament na przykładzie misterium Paschy oraz Tory”) to tytuł artykułu napisanego przez Georga Braulika OSB. W całość refleksji wprowadza motto, którym są słowa Karla Rahnera wypowiedziane w 1962 r. i nawiązujące do konieczności troski o liturgię: *Löscht den Geist nicht aus!* („Nie gaście Ducha!”). Apel nawołuje do tego, by pozwolić na rozwój ducha soboru w dokumentach kościelnych, jak i nie zamykać się na nowe inspiracje, które ów z sobą niesie. Zdaniem autora liturgia powinna wciąż kształtować się w świetle tradycji Izraela, czyli w istocie powinna być kształtowana w oparciu o Torę i Ewangelię. Braulik jako przykłady podaje ewangelistów, którzy przedstawiają Jezusa w jedności z Torą.

Kolejnym artykułem w omawianym zeszycie kwartalnika „Liturgisches Jahrbuch”, jest tekst napisany przez Gunde Brüske, dotyczący pozdrowienia słowa (*Sei gegrüßt, du Wort*). Autor podaje przykłady odpowiedniego szacunku do ksiąg, w których zapisane zostało słowo Boże. Szacunek, a zarazem forma obchodzenia się natchnionymi księgami są głównymi tematami artykułu, ukazanymi oczywiście

w świetle liturgii. Procesje z Torą lub Ewangeliarzem, rytuały czytania świętych tekstów, procesje z lekcjonarzem w tradycji niemiecko-szwajcarskiej czy księga jako pośrednik – to tylko niektóre zagadnienia podjęte przez autora.

Następny tekst, napisany przez Ingrid Fischer, dotyczy „Zachowanych tradycji przedwielkanocnej liturgii” (*Die aufgehobene Tradition der vorösterlichen Tagzeitenliturgie*). Ciemne jutrznie są wpisane w liturgię Wielkiego Tygodnia. Ich celebrowanie sięga dawnych wieków, dlatego autorka tego tekstu omawia ich kształtowanie się na podstawie tradycji benedyktyńskiej. Zauważa m.in. rozwój benedyktyńskiego antyfonarza, poszczególnych psalmów oraz teologię, jak i uczestnictwo wiernych. Analizie zostaje poddana również monastyczna *Liturgia Godzin*.

Drugi zeszyt kwartalnika „Liturgisches Jahrbuch” zamyka artykuł Marco Beniniego i Florian Klugera dotyczący relacji przebiegu sympozjum w Eichstätt. Sympozjum odbyło się pod hasłem *Liturgie und Ostkirchen* („Liturgia i Kościoły wschodnie”). Jak wiadomo liturgie Kościołów wschodnich cechuje różnorodność i bogaty koloryt. Uczestnictwo w liturgiach tych wspólnot nie jest już zawężone geograficznie: obecność duszpasterstw w wielu miejscach globu ułatwia zapoznanie się z tymi tradycjami także wiernym Kościołów zachodnich. Dlatego też tematyka liturgii wschodnich staje się coraz ważniejsza.

W trzecim zeszycie kwartalnika wprowadza artykuł Ulricha Rufa *Ein Fremdkörper? Christlicher Gottesdienst in einer säkularen Gesellschaft* („Ciało obce? Msza św. w sekularyzowanym społeczeństwie”). Autor wskazuje tu na problem ważności Mszy św. w środowiskach chrześcijańskich, mając na względzie głównie Kościół rzymskokatolicki oraz wspólnoty protestanckie. Tłumacząc zasadność Mszy św., jak i jej ważność, zauważa, że współczesne środowisko regionu niemieckiego w systematyczny sposób dystansuje się od uczestnictwa w tej liturgii. Z perspektywy zewnętrznej podejmuje więc próbę wyjaśnienia tego fenomenu. Zauważa, że głównym powodem jest tu wykorzystanie Mszy św. do celów społecznych, przy różnych okolicznościach związanych z obchodami życia cywilnego, oraz zbyt wielkie ograniczenie tejże liturgii do przestrzegania rubryk.

Z kolei Stefan Knopp napisał artykuł, który dotyczy sakramentu Eucharystii oraz pojednania i pokuty «...*besonders die Sakramente der Eucharistie und der Versöhnung...*». *Zu einer «Reform der Reform» der Priesterweihe nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil* („...szczególnie sakramenty Eucharystii i Pojednania...»). O «reformie reformy» święceń kapłańskich po Drugim Soborze Watykańskim”). Na wstępie wyjaśnia pojęcie *Reform der Reform* („reforma reformy”), które w ostatnich latach stało się przyczyną wielu sporów. Studium tego artykułu odnosi się głównie do sakramentu kapłaństwa po Soborze Watykańskim II. Analizie zostaje poddane rozumienie istoty kapłaństwa przed Soborem, jak

i po jego zakończeniu. Na przykładzie tekstu obrzędu święceń autor wskazuje na odmienność pojęcia danego sakramentu. Zakończenie artykułu stanowi swoiste wezwanie do podjęcia kolejnej *Reform der Reform der Reform* („reformacja kolejnej reformy”).

Artykuł pod tytułem *Auf der Suche nach einer Synthese in der Theologie. Die Liturgische Theologie der Römischen Schulen* („W poszukiwaniu syntezy w teologii. Teologia liturgii szkół rzymskich”) napisał lubelski badacz Bogusław Migut. Autor zauważył, że teologia liturgii jest przede wszystkim teologią biblijną, gdyż pisma objawione ujawniają się właśnie w liturgii. Metoda ta ma swoje miejsce w szkołach rzymskich, które mogą stać się ważnym podłożem w poszukiwaniu nowych inspiracji dla dzisiejszej teologii. Wspomniane szkoły, mimo pewnych deficytów, dają światło współczesnej teologii. Wypracowany w nich dorobek naukowy niesie w sobie ogromny potencjał, który wykorzystany może być do ukształtowania wielu dziedzin teologicznych. Artykuł przedstawia konkretny wkład szkół rzymskich oraz ich teologów, którzy przyczynili się do wielkiego dorobku teologicznego.

W dalszej części trzeciego zeszytu Jens Brückner przedstawia sprawozdanie, które dotyczy pierwszej analizy *Liber Ordinarius* kościoła św. Gertrudy w Nivelles. Jest to podsumowanie sympozjum naukowego, które odbyło się w dniach 7–8 marca 2016 r. w Cambridge. W trakcie spotkania stwierdzono, że dokonał się pierwszy krok w stronę analizy liturgii oraz politycznego uwarunkowania kościoła św. Gertrudy.

Ostatni zeszyt rocznika 2016 otwiera artykuł Benedikta Kranemanna dotyczący podsumowania pracy naukowej niemieckojęzycznych liturgistów *Ein Netzwerk von Liturgiewissenschaftlerinnen gibt Impulse* („Środowisko kobiet uprawiających liturgikę daje impulsy”). Przedstawione zostają w nim poszczególne *Arbeitsgemeinschaft katholischer Liturgiewissenschaftlerinnen und Wissenschaftler* – AKL – (grupa katolickich naukowców w dziedzinie liturgii). Grupy te funkcjonują w Niemczech północnych (*AKL-Nord*), południowych (*AKL-Süd*), Austrii (*AKL-Österreich*) oraz Szwajcarii (*AKL-Schweiz*). Kranemann przedstawia ich dorobek naukowy w latach 2015 i 2016 oraz zapoznaje czytelnika z pracownikami, którzy w sposób szczególnie przyczynili się do studium liturgii; wskazuje też na wyróżnienia naukowe, publikacje naukowe oraz prace doktorskie i habilitacyjne.

Kolejny artykuł, zatytułowany *Römische Dokumente zur Liturgie 2015* („Rzymskie dokumenty o liturgii 2015”), napisał Andreas Heinz. Głównym źródłem, na którym opiera się autor, jest periodyk Kongregacji ds. Kultu Bożego i Sakramentów „Notitiae”. Artykuł w skrócie przedstawia Rok Miłosierdzia, dyrektorium dotyczące homilii, aprobacje tekstów liturgicznych, zatwierdzenia obrzędów liturgicznych

niektórych krajów, świętych których obrały sobie wioski lub miasta jako patronów, oraz obrazy, ikony maryjne wyniesione do wizerunku łaskami słynącego.

Następnym w kolejności tekstem jest biografia oraz bibliografia prac zmarłego prof. dr. Michaela Kunzlera (1951–2014). Ów znany i ceniony liturgista urodził się w Saarbrücken; w 1970 r. rozpoczął studia w Wyższym Seminarium Duchownym w Trierze, gdzie 5 czerwca 1980 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Angażował się duszpastersko jako wikariusz katolickich Ukraińców rytu bizantyjskiego. Był mocno zaangażowany w studium teologii, a szczególnie liturgii, co sprawiło, że w 1988 r. otrzymał tytuł profesora liturgiki.

Kolejny tekst to sprawozdanie z sympozjum naukowego włoskich liturgistów, którego autorem jest Klaus Peter Dannecker. Sympozjum odbyło się w 2016 r. w Asyżu. Tematem głównym było zapytanie dotyczące kierunku, w którym podążać będzie współczesna liturgika. Posiłkowano się najważniejszymi dokumentami Kościoła, które wydane lub zatwierdzone zostały przez Stolicę Apostolską; nie pominięto też publikacji powstając w poszczególnych ośrodkach liturgicznych świata.

Ostatnim artykułem „Liturgisches Jahrbuch” 2016 r. jest tekst autorstwa Christophera Tschorn zatytułowany *Bilder, Modelle, Beschreibungen der Liturgiegeschichte* („Obrazy, modele, opisy historii liturgii”). Autor wskazuje na istotne znaczenie historii liturgii, sięgając do czasów wczesnego chrześcijaństwa, by następnie przeprowadzić krótki komentarz dotyczący poszczególnych epok. Wskazuje na ważne obrazy, modele, metody, opisy, które znaleźć można w historii, a które są dowodem liturgicznego rozwoju. Tekst powstał po sympozjum naukowym niemieckich liturgistów, które odbyło się w 2016 r. w Bensbergu.

ks. Robert Józef
Erfurt – Opole